

Vývoj osídlenia v Beňuši podľa sčítaní obyvateľov

Prvá písomná zmienka o Beňuši je z roku 1380. Vtedy to bola banícka osada na území Brezna, o ktorej ale máme len veľmi málo informácií. Ešte v polovici 16. storočia sa na území Beňuša spomínajú bane na zlato alebo striebro, ich výnos však nebol veľký.

V roku 1563 vykonala kráľovská komisia prehliadku lesov na Horehroní, drevorubačské osady sa tu ale ešte nespomínajú. O Beňuši ako o drevorubačskej osade môžeme s istotou hovoriť najneskôr od roku 1607, keď boli v okolí Brezna vytvorené štyri drevárske okrsky (holzhandlungen - z toho vzniklo aj neskoršie pomenovanie týchto osád - Handle) – v Čiernom Hronci (dnešný Čierny Balog), Osrblí, v údolí Kamenistého potoka a v Beňuši. Tento dátum môžeme pokladať za začiatok organizovaného hospodárenia v lesoch na Horehroní. O počte obyvateľov týchto osád spočiatku nemáme informácie. Len v roku 1652 sa uvádza, že najväčší z Handľov bol Beňuš.

Obdobie väčšiny 17. storočia bolo v Uhorsku búrlivé. Prebiehali tu viaceré protihabsburské povstania, pričom jedným z dôvodov bol aj boj za slobodu náboženského vyznania. Pri tomto boji ľudia dobrovoľne, ale aj násilne prechádzali z katolíckeho na protestantské náboženstvo a naopak. Tak tomu bolo aj na Horehroní. Po potlačení jedného z povstaní v roku 1673 prišiel do Brezna katolícky rád piaristov a začal v tom čase väčšinové protestantské obyvateľstvo obracať (konvertovať) na katolicizmus. Toto robil úspešne aj na Beňuši, o čom svedčí aj nimi vytvorený súpis obrátených (konvertitov) v Beňuši. Tento súpis obsahuje 85 mien obyvateľov Beňuša a môžeme ho považovať za prvé aspoň čiastočné sčítanie obyvateľov. Keďže vtedy pod Beňuš (resp. pod Biele Handle) patrili aj Braváčovo a Bacúch, nevieme povedať, či sa tento súpis týkal všetkých týchto osád a či už existovali aj ostatné osady – Filipovo, Gašparovo alebo Pôbišovo.

Ďalšie súpisy už plánovite vytvárala Banská komora v Banskej Bystrici, pod ktorú patrili aj drevorubačské osady na Horehroní. Tieto súpisy slúžili jej potrebe evidovania lesných robotníkov, ktorí pre ňu robili. Aj preto sa v prvom známom súpise z roku 1710 vyskytujú len mená mužských obyvateľov. Už vtedy existovali všetky štyri beňušské osady. Neskoršie súpisy (1804, 1810, 1815) už obsahujú mená všetkých obyvateľov a to aj s ich vekom.

Osobitným súpisom obyvateľov je aj súpis, ktorý sa nachádza v beňušskej farskej kronike a ktorý vytvoril beňušský farár Tomáš Varga v rokoch 1821 – 1824. Vytvoril ho zrejme z dôvodu zisťovania príslušnosti k náboženskému vyznaniu. Vyplýva z neho, že prakticky všetci obyvatelia Beňuša boli v tom čase katolíci.

Nižšie uvádzame počty domov a obyvateľov jednotlivých osád Beňuša uvedené v týchto a aj iných sčítaniach do konca 19. storočia:

Filipovo

Počet/ Rok	1710	1786	1804	1810	1815	1821	1893
Domov	3	9	12	12	14	14	29
Osôb	10 mužov	82 osôb	95	108	117	136	233

Gašparovo

Počet/ Rok	1710	1786	1804	1810	1815	1821	1893
Domov	3	7	11	12	12	13	27
Osôb	17 mužov	68 osôb	104	108	122	119	222

Pôbišovo

Počet/ Rok	1710	1786	1804	1810	1815	1821	1893
Domov	5	13	18	18	18	17	25
Osôb	25 mužov	117 osôb	157	153	140	min. 110*	251

*v sčítaní chýbajú údaje zo 4 domov

Beňuš - osada

Počet/ Rok	1710	1786	1804	1810	1815	1821	1893
Domov	9	27	34	36	37	38	48
Osôb	53 mužov	222 osôb	268	268	259	305	438

Beňuš – spolu všetky 4 osady

Počet/ Rok	1710	1786	1804	1810	1815	1821	1893
Domov	20	46	75	78	81	82	129
Osôb	105 mužov	489 osôb	624	637	638	min. 670*	1 444

Od roku 1869 sa začali štátne orgány v Uhorsku pravidelne v približne 10 ročných periódach vykonávať sčítania obyvateľov v celej krajine. Na ne nadviazali sčítania v Československu a neskôr aj na Slovensku. Toto trvá až po dnes, posledné sa uskutočnilo v roku 2011. Nižšie uvádzame počty obyvateľov podľa týchto sčítaní. Keďže až do roku 1957 bolo Braväcovo súčasťou Beňuša a tieto čísla nerozlišujú, koľko obyvateľov žilo v Beňuši a koľko v Braväcovo, preto až do roku 1950 uvádzame údaje len za obe obce spolu:

Počet/ Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1940
Beňuš (spolu s Braväcovom)	1 897	1 915	1 950	2 036	2 330	2 199	2 287	2 670
len Beňuš (4 osady)	-	-	-	-	-	-	-	-

Počet/ Rok	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2013
Beňuš (spolu s Braväcovom)	2 500	2 828	2 776	2 464	1 928	1 945	1 904	1 863
len Beňuš (4 osady)	-	1 773	1 749	1 518	1 163	1 193	1 182	1 168

Z týchto čísiel vidieť postupný nárast obyvateľstva (prerušený dvomi svetovými vojnami), ktorý sa zastavil medzi rokmi 1961-1970, nasledoval postupný pokles a počet obyvateľov sa stabilizoval na približnej rovnakej úrovni po roku 1991.

V budúcom čísle na tento článok nadviažeme a predstavíme si niektoré sčítania podrobnejšie a to aj s priezviskami, ktoré sa už vtedy v Beňuši vyskytovali.

Braňo Faško od Kristiánov

Zdroje údajov:

Štátny ústredný bankský archív v B. Štiavnicí, fond Lesný úrad v B. Bystrici (sčítanie 1710)

Štátny archív v B. Bystrici (sčítania 1786, 1804, 1810 a 1815)

Kronika farského úradu v Beňuši (sčítanie 1821-1824)

Binder, R., Osadníci na Horehroní, LDM Zvolen, 1962 (sčítanie 1893)

Pisoň, Š., Slovník obcí Banskobystrického okresu. Vlastivedné múzeum v B. Bystrici, 1968 (sčítania 1869, 1880, 1890 a 1900 až 1961)

Databáza priezvisk na Slovensku (1995),

http://www.juls.savba.sk/durco_priezviska.html

Sčítanie obyvateľov (1971 až 2011),

http://www.sodbtn.sk/obce/obec.php?kod_obce=508462